

Sygn. akt III UK 343/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania B. N.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K.

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 listopada 2019 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 29 maja 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 2 stycznia 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. odmówił ubezpieczonemu B. N. prawa do emerytury w warunkach szczególnych z powodu braku wymaganego 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych. Organ rentowy do stażu pracy w warunkach szczególnych zaliczył łączny okres zatrudnienia ubezpieczonego w wymiarze 12 lat, 11 miesięcy i 1 dzień.

W odwołaniu od decyzji ubezpieczony wniósł o uwzględnienie w stażu pracy w warunkach szczególnych okresu od 28 kwietnia 1976 r. do 12 kwietnia 1978 r., tj. okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz okresu od 26 kwietnia 1978 r. do dnia 25 listopada 1978 r., tj. zatrudnienia w Spółdzielni Transportu Wiejskiego jako kierowca pojazdu ciężarowego powyżej 3,5 tony.

Wyrokiem z dnia 17 maja 2017 r., sygn. akt IV U (...), Sąd Okręgowy w K. oddalił odwołanie (pkt 1), rozstrzygając o kosztach postępowania (pkt 2).

Sąd ustalił, że ubezpieczony w okresie od 28 kwietnia 1976 r. do 12 kwietnia 1978 r. odbywał zasadniczą służbę wojskową, po zakończeniu której od 26 kwietnia 1978 r. do 25 listopada 1978 r. pracował na stanowisku kierowcy w Spółdzielni Transportu Wiejskiego w Szczecinie Oddział w W.. Sąd stwierdził, że w myśl obowiązującego na dzień zakończenia przez ubezpieczonego służby brzmienia § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318 ze zm.) a wydanego na podstawie ówczesnie obowiązującego art. 108 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220 ze zm.), warunkiem zaliczenia okresu służby było podjęcie pracy w warunkach szczególnych w terminie 30 dni od zakończenia służby wojskowej. Zdaniem Sądu, z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych i aktach ZUS wynika, że ubezpieczony od dnia 26 kwietnia 1978 r. do dnia 25 listopada 1978 r. był zatrudniony w Spółdzielni Transportu Wiejskiego w S. na stanowisku kierowcy. Świadcstwo pracy ubezpieczonego wystawione za wyżej wymieniony okres nie wskazuje wykonywania przez niego pracy wskazanej w Dziale VIII, poz. 2 wykazu A rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej także jako „rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r.”) ani też w żaden inny sposób nie wskazuje rodzaju pojazdu, który w trakcie zatrudnienia prowadził ubezpieczony. Jednocześnie z akt osobowych wynika, że w podaniu skierowanym do dyrekcji Spółdzielni z prośbą o zatrudnienie ubezpieczony wносił o zatrudnienie na stanowisku kierowcy samochodu osobowego. Następnie z załączonych dokumentów wynika, że początkowo zatrudniony był jako kierowca pojazdu marki

Nysa o pojemności 0,9 tony, a dopiero z dniem 1 lipca 1978 r. powierzono mu pojazd marki Star o masie przekraczającej 3,5 tony. Wobec tego Sąd stwierdził, że w okresie 30 dni od opuszczenia wojska ubezpieczony nie podjął pracy w warunkach szkodliwych. Ponadto Sąd Okręgowy nie uwzględnił do stażu pracy w warunkach szczególnych okresu zatrudnienia ubezpieczonego w Spółdzielni Transportu Wiejskiego w S. Oddział w W., ponieważ pracy kierowcy pojazdu ciężarowego ubezpieczony nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. W ramach dobowego wymiaru czasu pracy wykonywał też inne czynności, które nie nosiły charakteru pracy w szczególnych warunkach (prace załadunkowe i wyładunkowe, czynności spedycyjne).

Przy takich ustaleniach faktycznych, na podstawie art. 24 ust. 1, art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.; dalej „ustawa emerytalna”), a także § 2 ust. 1 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, Sąd uznał, że odwołanie ubezpieczonego nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 29 maja 2018 r., sygn. akt III AUa (...), oddalił apelację ubezpieczonego. Sąd drugiej instancji podzielił ustalenia i rozważania prawne Sądu pierwszej instancji. Wskazał, iż spór w tej sprawie sprowadzał się w istocie do rozstrzygnięcia, czy okres odbywania przez ubezpieczonego zasadniczej służby wojskowej może zostać zakwalifikowany jako okres pracy w szczególnych warunkach, co możliwe jest jednak wyłącznie przy ustaleniu, że po zwolnieniu ze służby ubezpieczony podjął w ciągu 30 dni pracę w warunkach szczególnych. Sąd Apelacyjny zważył, że skarżący w treści apelacji podnosił, że fakt podjęcia przez niego zatrudnienia w warunkach szczególnych dopiero od 1 lipca 1978 r. uzasadniony był kapitalnym remontem samochodu ciężarowego marki Star, którym kierował. W ocenie apelującego, przerwa w wykonywaniu przez niego pracy w warunkach szczególnych była usprawiedliwiona, tym samym, nie przekroczył on 30-dniowego terminu, w którym powinien podjąć pracę w warunkach szczególnych po odbyciu zasadniczej służby wojskowej. Sąd nie podzielił tego stanowiska, podkreślając, że z uwagi na szczególny charakter

regulacji dotyczącej możliwości uwzględnienia okresu zasadniczej służby wojskowej do stażu pracy w warunkach szczególnych powinna być ona interpretowana w sposób ścisły i znajdować zastosowanie jedynie do faktycznego powrotu do pracy i wykonywania pracy w warunkach szczególnych, nie zaś również do okresów będących formalnie okresem zatrudnienia, w których jednak pracownik nie świadczy pracy na rzecz pracodawcy (jak w przypadku między innymi naprawy samochodu). Niezależnie od powyższego, Sąd drugiej instancji zauważył, że w ramach dobowego wymiaru czasu pracy ubezpieczony wykonywał też inne czynności opisane w zeznaniach i potwierdzone dowodami z dokumentów, które charakteru pracy w szczególnych warunkach nie nosiły (prace załadunkowe i wyładunkowe, czynności spedycyjne). Tym samym, mając na uwadze literalne brzmienie § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., uznał, że nawet w przypadku jednoczesnego wykonywania prac wymienionych w załączniku do tego rozporządzenia z pracami w nim niewymienionymi - również w sytuacji, gdy stosunek tych prac jest nieproporcjonalnie wysoki na rzecz tych pierwszych - wykluczona jest możliwość uznania takiej pracy za pracę wykonywaną w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, jako że nie była ona wykonywana stale, w pełnym wymiarze czasu pracy.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) ubezpieczony zaskarżył w całości. Zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest:

1) dział VIII, poz. 2 wykazu A rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że takie czynności jak: konwojowanie przewożonych ładunków, odbiór i zdanie załadunku, załatwienie formalności dokumentacyjnych związanych z przewożonym ładunkiem w zakresie jego odbioru i zdania, nadzór nad załadunkiem w trakcie przewożenia, pomoc w zakresie załadunku i rozładunku nie wchodzi w zakres normalnych czynności kierowcy pojazdu ciężarowego, podczas gdy czynności te - przykładowo wskazane w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U z 2019 r., poz. 1412) - są zwykłymi czynnościami wchodzącymi w zakres przedmiotowego stanowiska pracy i wliczane są do czasu pracy kierowcy;

2) § 7 ust. 1 i 4 w związku z § 5 w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin, wydanego na podstawie art. 108 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, obowiązującego na dzień zakończenia przez ubezpieczonego służby, przez jego niewłaściwą wykładnię polegającą na uznaniu, że nie może skorzystać z dobrodziejstwa wskazanego przepisu osoba, która w ciągu 30 dni od zakończenia służby wojskowej, mając ku temu odpowiednie kwalifikacje, wyraziła gotowość podjęcia pracy w warunkach szczególnych, lecz nie mogła rozpocząć jej świadczenia we wskazanym terminie z przyczyn od niej niezależnych, leżących wyłącznie po stronie pracodawcy, a do świadczenia pracy w warunkach szczególnych przystąpiła zaś niezwłocznie po ustaniu tych przyczyn.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez przyznanie ubezpieczonemu prawa do emerytury w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze od dnia ukończenia przez niego 60 roku życia, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania, a także o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi kasacyjnej według norm przepisanych wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa. W razie oddalenia skargi kasacyjnej skarżący wniósł o nieobciążanie go kosztami procesowymi organu rentowego na podstawie art. 102 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie może zostać uwzględniona.

Wyrok Sądu drugiej instancji nie narusza § 7 ust. 1 i 4 w związku z § 5 w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin.

W judykaturze podjęto problematykę zaliczania służby wojskowej do stażu pracy w warunkach szczególnych a zasadniczą rolę w wyjaśnianiu tego problemu należy przypisać uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia

16 października 2013 r., II UZP 6/13 (OSNP 2014 nr 3, poz. 42 i OSP 2014 nr 12, poz. 110 z glosą K. Antonowa), w której przyjęto, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym stosownie do art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej. W uzasadnieniu tej uchwały powiększony skład Sądu Najwyższego stwierdził, że rozstrzygany problem nie dotyczy ujmowania zasadniczej służby wojskowej jako okresu składkowego (albo zaliczalnego w rozumieniu poprzednich regulacji emerytalnych), lecz sprowadza się do określenia, czy ta służba jest równoznaczna z okresem pracy w szczególnych warunkach wymaganym do nabycia wcześniejszej emerytury. Sąd Najwyższy wyraźnie zaznaczył, że na gruncie przepisów ubezpieczeniowych okres zasadniczej służby wojskowej nie jest obecnie i nigdy nie był okresem zatrudnienia (pozostawania w stosunku pracy), a to oznacza, że w okresie odbywania zasadniczej służby wojskowej żołnierz nie był pracownikiem zatrudnionym w szczególnych warunkach. Uwzględnienie okresu tej służby w stażu ubezpieczeniowym (jako okresu zaliczalnego albo równorzędnego), było możliwe - co najwyżej - tylko na podstawie odrębnego przepisu. Zgodnie z obowiązującym przed dniem 1 stycznia 1975 r. brzmieniem art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony PRL, okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, pracownikom, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby albo w tej samej gałęzi pracy. Dodatkowo art. 106 ust. 1 tej ustawy nakazywał pracodawcy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej służby wojskowej, do jego zatrudnienia na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby pracownik zgłosił swój powrót do zakładu pracy w celu podjęcia zatrudnienia. Z kolei szczegółowe zasady zaliczenia zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia zostały uregulowane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia

22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin, które w § 5 ust. 1 ustalało, że pracownikowi, który podjął zatrudnienie po odbyciu służby, należało zaliczyć okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień uzależnionych od liczby lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Z przywołanych regulacji - zdaniem powiększonego składu Sądu Najwyższego - wynikała zasada, zgodnie z którą pracownikowi, który we wskazanym terminie (30-dniowym) po zakończeniu służby wojskowej podjął pracę u tego pracodawcy, u którego był zatrudniony w chwili powołania do tej służby, okres służby był wliczany do okresu zatrudnienia w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Przepisy ustanawiały zatem fikcję prawną, z której wynikało, że pracownik zatrudniony w szczególnych warunkach, który po zakończeniu czynnej służby wojskowej powrócił do tego samego zatrudnienia w odpowiednim terminie, zachowywał - w okresie pełnienia tej służby - status pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów emerytalnych. Powyższa zasada nie obowiązywała jednak wówczas, gdy okres służby wojskowej przypadał w innym czasie niż okres zatrudnienia. W końcowej części uzasadnienia uchwały powiększony skład Sądu Najwyższego podkreślił, że regulacje prawne w zakresie szczególnych uprawnień związanych z pełnieniem zasadniczej służby wojskowej, obowiązujące w poprzednim stanie prawnym, miały zastosowanie nie tylko w sferze prawa pracy, ale również w zakresie kwalifikowania takiej służby do okresów ubezpieczenia społecznego. Jeżeli zatem pracownik spełnił warunki powrotu do poprzedniego zatrudnienia, to zachował „ciągłość pracy”, a okres zasadniczej służby wojskowej należy traktować jako zatrudnienie na takich samych warunkach, jak przed datą powołania do tej służby. Tak więc uchwała ta dotyczyła sytuacji typowej, w której następowało zaliczenie okresu zasadniczej (okresowej) służby wojskowej w przypadku, gdy ubezpieczony pozostawał w stosunku pracy przed powołaniem do służby wojskowej i wykonywał pracę w szczególnych warunkach a następnie po odbyciu służby wojskowej podjął w terminie 30-tu dni pracę w tym samym zakładzie pracy

(u tego samego pracodawcy) na dotychczasowych warunkach, czyli pracę w szczególnych warunkach.

W kolejnej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., III UZP 4/15 (OSNP 2015 nr 12, poz. 164) stwierdzono, że okres zasadniczej lub okresowej służby wojskowej odbytej w czasie od 29 listopada 1967 r. do 31 grudnia 1974 r. zalicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej) także w sytuacji, gdy ubezpieczony bezpośrednio przed powołaniem do służby wojskowej pracował w warunkach szczególnych oraz po zwolnieniu z tej służby podjął w innym zakładzie pracy zatrudnienie niestanowiące pracy w szczególnych warunkach, jeżeli zostały spełnione przesłanki, o których mowa w art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że sposób realizacji ustawowych uprawnień związanych z zatrudnieniem przez osoby, które zakończyły odbywanie niezawodowej służby wojskowej, został uszczegółowiony w przepisach wykonawczych do ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zawartych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin. Ich Według tego rozporządzenia, zakład pracy, który zatrudniał żołnierza w dniu powołania do służby wojskowej, był obowiązany niezwłocznie zatrudnić go na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby żołnierz zgłosił powrót do zakładu pracy (§ 2 ust. 1). W razie uzyskania przez żołnierza podczas służby wojskowej innych lub wyższych niż posiadane uprzednio kwalifikacji zawodowych, potwierdzonych odpowiednim dokumentem, zakład pracy, który zatrudniał żołnierza w dniu powołania do służby, był obowiązany zatrudnić go na stanowisku odpowiadającym uzyskanym kwalifikacjom (a więc także stanowisku niekwalifikowanym jako praca w szczególnych warunkach). W razie braku możliwości zatrudnienia żołnierza stosownie do uzyskanych kwalifikacji, zakład pracy był obowiązany za zgodą żołnierza zatrudnić go na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym, jak również był władny zwrócić się do jednostki nadrzędnej z wnioskiem o zatrudnienie żołnierza w innym zakładzie pracy

(podległym jednostce nadrzędnej) na stanowisku odpowiadającym tym kwalifikacjom. Jednostka nadrzędna była obowiązana w terminie 14 dni od dnia otrzymania wniosku proponować żołnierzowi zatrudnienie na stanowisku odpowiadającym uzyskanym przez niego kwalifikacjom lub zawiadomić go o braku możliwości zatrudnienia stosownie do tych kwalifikacji. Dopiero, gdy żołnierz nie wyraził zgody na kontynuowanie zatrudnienia na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym albo zaproponowanym mu przez jednostkę nadrzędną, dotychczasowy stosunek pracy należało traktować jako rozwiązany na mocy porozumienia stron, z dniem niewyrażenia zgody przez żołnierza (§ 3). Żołnierzowi, który podjął zatrudnienie według powyższych zasad, czas odbywania służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Jeżeli żołnierz po odbyciu służby wojskowej podjął zatrudnienie w innym zakładzie pracy, po przyjęciu propozycji takiej pracy od jednostki nadrzędnej, to do okresu zatrudnienia - w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie - wliczało mu się także czas zatrudnienia w zakładzie pracy, którego był pracownikiem w dniu powołania do służby wojskowej (§ 5). Z kolei, żołnierzowi, który z ważnych przyczyn nie podjął poprzedniego zatrudnienia albo przed powołaniem do służby nie był zatrudniony, wliczał się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia ze służby wojskowej zgłosił we właściwym organie do spraw zatrudnienia wnioski o skierowanie do pracy i na podstawie tego skierowania podjął pracę albo gdy podjął pracę w tym terminie choćby bez takiego skierowania. Żołnierzowi, który z ważnych przyczyn nie podjął poprzedniego zatrudnienia, wliczało się do okresu zatrudnienia w nowym zakładzie pracy, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na

określonym stanowisku lub w określonym zawodzie, także czas zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym był pracownikiem w dniu powołania do służby wojskowej, o ile w ciągu 30 dni od zwolnienia ze służby podjął pracę w nowym zakładzie pracy (§ 7 ust. 1 i 2), przy czym za jedną z „ważnych przyczyn niepodjęcia przez żołnierza poprzedniego zatrudnienia” uznawane było rozwiązanie umowy o pracę na mocy porozumienia stron w następstwie niewyrażenia przez żołnierza zgody na kontynuowanie zatrudnienia na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym albo zaproponowanym mu przez jednostkę nadrzędną (§ 7 ust. 3 pkt 1). Na warunkach określonych w § 7 ust. 4 i § 8 rozporządzenia możliwe było też podjęcie zatrudnienia po upływie terminu 30 dni od dnia zwolnienia ze służby wojskowej. W ocenie Sądu Najwyższego, łączna analiza powołanych przepisów ustawy oraz rozporządzenia wykonawczego prowadzi do wniosku, że jeśli - w ówczesnym stanie prawnym - żołnierz w trakcie odbywania niezawodowej służby wojskowej uzyskał kwalifikacje zawodowe inne lub wyższe niż posiadane przez niego uprzednio (przed rozpoczęciem służby), to zgłoszyszy się w terminie 30 dni od zakończenia służby do pracodawcy, u którego pracował przed wcieleniem do wojska, miał w stosunku do „macierzystego” pracodawcy roszczenie o to, by ten zatrudnił go na nowym stanowisku, adekwatnym do kwalifikacji zawodowych, jakie pracownik nabył w wojsku. Z tym uprawnieniem pracowniczym korespondował ściśle obowiązek jego realizacji przez pracodawcę i miał on charakter bezwzględny w tym znaczeniu, że nawet gdyby pracodawca nie dysponował (obiektywnie) możliwością zatrudnienia żołnierza stosownie do jego nowych kwalifikacji, to powinien mu zaoferować zatrudnienie na stanowisku uprzednio zajmowanym lub równorzędnym, a ponadto musiał zwrócić się do jednostki nadrzędnej z wnioskiem o skierowanie tego pracownika celem zatrudnienia go w innym zakładzie pracy (podległym tej jednostce) na stanowisku, które odpowiadałoby jego nowym kwalifikacjom. Jeżeli żołnierz nie wyraził zgody na kontynuowanie zatrudnienia u macierzystego pracodawcy na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym (w braku możliwości kontynuacji zatrudnienia na stanowisku adekwatnym do kwalifikacji nabytych w wojsku), albo zaproponowanym mu przez jednostkę nadrzędną, to jego dotychczasowy stosunek pracy ulegał rozwiązaniu za porozumieniem stron w dacie niewyrażenia zgody na takie zatrudnienie. Wówczas

takie okoliczności stanowiły „ważną przyczynę niepodjęcia przez żołnierza poprzedniego zatrudnienia”, co z kolei dawało podstawę do tego, aby czas pełnienia zasadniczej służby wojskowej został żołnierzowi zaliczony do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem u dotychczasowego pracodawcy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie („gałęzi pracy”, branży). Warunkiem takiego zaliczenia było, aby żołnierz, w terminie 30 dni od daty zwolnienia ze służby, podjął pracę u nowego pracodawcy na podstawie skierowania wystawionego przez właściwy organ administracji państwowej do spraw zatrudnienia a nawet - co jest istotne - bez takiego skierowania. W konkluzji, uchwała III UZP 4/15 odnosiła się do sytuacji, gdy ubezpieczony przed rozpoczęciem służby wojskowej wykonywał pracę w szczególnych warunkach, lecz po jej zakończeniu do niej nie powrócił z uwagi na „ważną przyczynę”, o której mowa w § 7 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin.

W ostatnio przywołanej uchwale (III UZP 4/15) Sąd Najwyższy wskazał na jeszcze inną sytuację faktyczną, której dotyczy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2014 r., I UK 442/13 (LEX nr 1491097). W wyroku tym uznano, że czas zasadniczej służby wojskowej zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym (na zasadach wynikających z art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej) także wtedy, gdy żołnierz przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie był (w ogóle) zatrudniony, ale po zwolnieniu z tej służby w ciągu 30 dni podjął zatrudnienie i pracował w szczególnych warunkach pracy. Spór w tej sprawie koncentrował się wokół problemu, czy do okresu pracy w szczególnych warunkach można wnioskodawcy zaliczyć okres zasadniczej służby wojskowej od 25 kwietnia 1972 r. do 9 kwietnia 1974 r., po której (25 kwietnia 1974 r.) ubezpieczony rozpoczął pracę jako kierowca samochodu ciężarowego, jeśli przed rozpoczęciem służby wojskowej w ogóle nie pozostawał w stosunku pracy (pracował w gospodarstwie rolnym). Uzasadniając twierdzącą odpowiedź na tak postawione pytanie, Sąd Najwyższy wyszedł między innymi z założenia, że osoby, które przed powołaniem do służby wojskowej nie

podjęły („nie zdążyły” podjąć) zatrudnienia, ale w stosunkowo krótkim czasie (w ciągu 30 dni) po odbyciu służby wojskowej zatrudniły się i pracowały w szczególnych warunkach, nie powinny być traktowane gorzej niż ubezpieczeni, którzy przed wcieleniem do wojska „zdążyli” rozpocząć zatrudnienie w warunkach szczególnych i kontynuowali je po przerwie spowodowanej służbą wojskową. Dotyczy to zwłaszcza przypadków, w których osoba odbywająca służbę wojskową uzyskała w trakcie tej służby stosowne kwalifikacje zawodowe (np. uprawnienia do kierowania samochodami ciężarowymi). Zdaniem Sądu Najwyższego wyrażonym w tym wyroku, łącznikiem obu tych sytuacji jest przede wszystkim to, że po służbie wojskowej żołnierze (rezerwy) podejmują pracę w szczególnych warunkach w krótkim czasie (w ciągu 30 dni), a po drugie, że służba wojskowa stanowi takie samo obciążenie dla osoby, która przed rozpoczęciem służby była już zatrudniona (choćby w szczególnych warunkach), jak i dla osoby, która przed służbą wojskową wcale nie pracowała. W rezultacie w uchwale zajęto stanowisko, że na podstawie art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 67 ust. 1 Konstytucji RP można zasadnie wywodzić, że zatrudnienie (brak zatrudnienia) ubezpieczonego przed rozpoczęciem służby wojskowej nie stanowi cechy, która dostatecznie usprawiedliwiałaby różnicowanie sytuacji prawnej ubezpieczonych w zakresie nabywania przez nich uprawnień emerytalnych z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Z przedstawionych argumentów wynika, że przesłanką zaliczenia okresu służby wojskowej do okresu pracy w warunkach szczególnych jest:

1) pozostawanie w stosunku pracy przed powołaniem do służby wojskowej i wykonywanie pracy w szczególnych warunkach a następnie po odbyciu służby wojskowej podjęcie pracy na dotychczasowych warunkach, czyli pracy w szczególnych warunkach;

2) pozostawanie w stosunku pracy przed powołaniem do służby wojskowej i wykonywanie pracy w szczególnych warunkach a następnie po odbyciu służby wojskowej niepodjęcie zatrudnienia (w warunkach szczególnych) u poprzedniego pracodawcy z ważnych przyczyn w rozumieniu § 7 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin; 3) podjęcie pracy w warunkach szczególnych po zakończeniu służby wojskowej, gdy żołnierz przed powołaniem do służby nie był (w ogóle)

zatrudniony (§ 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin). Przy czym warunkiem takiego zaliczenia było zatrudnienie w warunkach szczególnych w ciągu 30 dni po ustaniu służby wojskowej. Prawodawca wprowadzając przewidział możliwość zachowania ciągłości uprawnień określonych w § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin mimo przekroczenia wskazanego terminu 30 dni między innymi wtedy, gdy pracownik z „z powodu choroby lub innych przyczyn uniemożliwiających stawienie się do pracy” nie mógł zgłosić wniosku o skierowanie do pracy albo podjąć pracy bez skierowania (§ 7 ust. 4 w związku z § 4 w rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin). Jednakże, po pierwsze przypadek taki dotyczy sytuacji, gdy to pracownik nie może stawić się do pracy z usprawiedliwionych przyczyn leżących po jego stronie, na co, pomijając chorobę, wyraźnie wskazuje zwrot „przyczyny uniemożliwiające stawienie się do pracy”, gdyż przyczyny leżące po stronie pracodawcy uniemożliwiające wykonywanie pracy (art. 81 § 1 k.p.) nie zwalniają pracownika z obowiązku stawienia się do pracy, a więc „nie uniemożliwiają stawienia się do pracy”. Nie ma zatem możliwości zaliczenia służby wojskowej do okresu pracy w warunkach szczególnych, gdy pracownik wprowadzając zatrudnił się w ciągu 30 dni od zwolnienia ze służby wojskowej (stawił się do pracy i ją wykonywał), lecz w tym terminie nie podjął pracy w warunkach szczególnych, a taka sytuacja dotyczy skarżącego.

Skoro bez uwzględnienia okresu służby wojskowej skarżący nie legitymuje się wymaganym 15-letnim okresem pracy w warunkach szczególnych - § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze - (organ rentowy uznał mu 12 lat, 11 miesięcy, 1 dzień takiej pracy), bez znaczenia jest kwalifikacja prawna okresu zatrudnienia w Spółdzielni Transportu Wiejskiego od 1 lipca 1978 r. do 25 listopada 1978 r. Można jedynie zasygnalizować, że w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 31 stycznia 2018 r., III UZP 8/17 (OSNP 2018 nr 7, poz. 94) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że praca w transporcie kierowcy samochodu ciężarowego o dopuszczalnym ciężarze

całkowitym powyżej 3,5 tony, który ubocznie wykonywał czynności konwojenta, ładowacza lub spedytora w odniesieniu do przewożonych towarów, jest pracą w szczególnych warunkach (art. 32 ust. 1 w związku z art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej w związku z poz. 2, działu VIII, wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Tak więc, gdyby nawet Sąd drugiej instancji błędnie wyłożył przepis poz. 2, działu VIII, wykazu A, stanowiącego załącznik do przywołanego rozporządzenia, to uchybienie to nie miałoby wpływu na wynik sprawy.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.